

r rengo urtean, beharbada, Ramonen totxoak eramango dik», «adiskide batek gazteleratu zio, hori kariñoa!», «Elkar-ek Madriren disko-katalogoa aurkeztu bai, eta libururik?».

Atxagaren kasuak sendo frogatu du literatur talentuak ongi jasaten duela itzulpenaren ontzieldaketa, posible dela hizkuntza ttiki batean idatzi eta irakurle nazioartekoa izatea (basamortu eta guzti, berandu, baina garaiz). Beste leku batzuetan profesionalizazioa esaten diote horri. Hemen, berriz, zenbaitek adjetibo esker txarrekoekin izendatu ohi du euskaldunon esparrutik kanpora ere arrakasta izate hori. Bertsoan topiko usua ere bada hori.

Literatur agentzia bat sortu da Bilbon, Hiru argitaletxe irundarrak «Milia Lasturko» sailarekin darrai, euskal autoreen lanak gazteleraz argitaratzen eta zabaltzen, azken boladan euskal poesiaren antologia zenbait kaleratu dira, Miarritzeko Liburu Saloian mahai trixte bat izan zen euskarazko haur-gazte literaturaz estalia, gazte-literaturako argitaletxe zenbaitek oso serio hartu dute euskaraz argitaratze eta saltzearen kontua... Mugimendu-keinu ttikiak, xumeak, apalak, itzaltzen utzi behar ez lirakeenak. Euskal literatura berez da ttikia, baina ez du zertan berez ahul izan. Eta horretan ere, euskarak ez du errurik, euskaldunok dugu falta.

XABIER MENDIGUREN BEREZIARTU

EUSKAL ITZULPENGINTZA 1995

1995eko urte honetan euskal itzulpengintza zertan izan den jakin nahi duenarentzat txostena era askotara ireki daiteke. Nolanahi ere, azken urteotan lortu duen egoera zertxobait egonkortzea dela itzulpengintzaren ezaugarri nagusia aurrera daiteke, azken bolada honetan urte batetik bestera ez baita orokorrean aldaketa handiegirik nabaritzen. Itzulpenaren errealitatea ohiko lau sailetan hots, praxia, didaktika, teoria eta

kritikan banatuz gero, lehenak hartzen du eremu zabal eta ia bakarra gureari dagokionez, ondoren garrantziaren arabera irakaskuntza datorrelarik; eta hirugarren eta laugarrenerako oso zeresan gutxi gelditzen zaigula aitortu beharra daukagu.

Itzulpenak egiteari dagokionez administrazioaren munduan egunero eta eurrez egiten direnez gainera «Literatura Unibertsala» eta «Pentsamenduaren klasikoak» bi sorta handiak aurrera doaz beren hasieratiko helburu eta asmoak betez: lehenak dagoeneko gainditua du ekuatore-marra eta bigarrenak datorren urtean osatuko ditu egitasmoaren lehen faseari dagozkion 50 tituluak.

Gainerakoan, argitaletxe desberdinek aurrera daramatzate haur, gazte eta helduentzako beren bildumak eta ikasliburuen alorrean ere urtero agertzen dira itzulpenak. Baina ikasleen kopurua etorkizunean hazi ordezturiztera doanez gero, sail horretan itzulpengintzak ez dirudi aurreratze handirik egingo duenik. Izatekotan ere, Unibertsitateko ikasliburu eta testuen kopuruak egin dezake aurrera, alor horretako premiak oraindik larriak direlako.

ETBn itzulpengintzaren presentzia garrantzitsua da hasi filme dramatiko eta dokumentaletatik eta teletipoen itzulpenearaino, baina garai batean itzulpen-lan profesionaldu ugari eragiten zuen ETBk ere bere kanpo-produkzioetako itzulpena murriztu egin du azken urteotan, etxeko lanaren mesedetan.

Euskadi Irratian eta *Euskaldunon Egunkaria* bezalakoetan itzulpenak presentzia garrantzizkoa du teletipoetatiko albisteak eta zenbait artikulu euskaratzen.

Itzultze-moldatzearen sailean entziklopedia eta hiztegegintzan burutu da lan aipagarria (Elhuyar, Eusenor, Lur, UZEI...) eta badirudi etorkizun hurbilean beste antzeko kontsulta-liburu gehiago agertuko direla, itzultzaile/moldatzaile-ekipoak lanez hornituz.

Interpretaritzza da praxiaren sailean Mari Errauts: tarteka soilik izaten delako batzar edo kongresuren baterako lan-eskaria (ETBn eta irratian hauteskunde-garaian erabiltzen da, garai ba-

tean debateetan ere sarri erabili zelarik) eta gainera, azken urte honetan epaitegietako zinpeko interpretariek harreman zail eta gatazkatsuak izan dituztelako auzitaratuen abokatuekin. Interpretaritzaz, oro har, euskal gizartea ez da beharko lukeenez baliatzen, eta sarritan erabiltzen duenean ere zentzu enblematikoan gehiago izaten da funtzionalean baino, batez ere erdaratik euskaratzen denean.

Erakunde publikoek eta berorien inguruko zenbait itzulpen-enpresek lanean dihardute baina lanaren merkatua zer-bait murriztu egin dela esan daiteke azken bolada honetan.

Irakaskuntzaren sailean egoera bere horretan dago: lau urteko lizentziaturaren arrastorik ez da, eta Deustu eta Gasteizko itzulpen-masterrek dihardute lanean, hasierako euforiarik nabari ez bada ere. Merkatua ase samarturik dago eta sarritan itzulpen-ikasketak egitera etortzen diren ikasleen asmoa itzul-tzaile izatea baino euskara sakondu eta aberastea areago izaten da. Dena den, «kultura traduktologiko» dei genezakeenaren premia handia dago gure gizartean eta herrietako aldizkari, irrati eta telebista-kateak ugaldu ahala, gero eta jende gehiago beharko da itzuli eta idazteko.

Bestalde, EIZIEk urtero antolatzen dituen LIM-LIBI (literatur itzulpengintzari buruzko mintegia eta ikastaroa) eta UEUko Itzulpengintza Eskola bezalakoek badute erakarmena, eta urtero 100 bat pertsona biltzen dituzte beren inguruan.

Teoria eta argitalpenei bagagozkie, berriz, EIZIEren inguruko *Kera* eta *Senex* aldizkarietara, ezer gutxi argitaratu da eta aurten urtearen bukaeran «Itzulpengintza: Historia eta Teoria» berrargitaratu eta «Euskal Itzulpenaren Historia Laburra» agertu da lehen aldiz. Idazkera- edo estilo-liburu batzuetan agertu da itzulpen-prozeduren berri era aski labur eta sinplean.

Gure arteko itzulpen-bibliografia Gasteiz eta Deustuko campusetan eta Donostiako Udal Liburutegian biltzen da eta oraindik behar adina hornitu gabe daude, alde batetik, eta kontsultak ere puntual samarrak izaten dira, bestetik: lehiaketak prestatzerakoan gai-zerrendak lantzeko lagungarri gisa eginak gehienbat.

Kritikarik ia ez dago eta kalitatearen hobekuntzari lehiaketak eta Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Saileko EIMA bezalako proiektuek eman diote bultzada; halere, oraindik eskasia teoriko eta praktikoa nabarmenak daude genero desberdinetako prosa landu eta epaitzeko.

Azken bolada honetan, —garai batean ugariagoak izan ziren gehiegikeria eta zabarkerien erreakzioz— zenbaitek proposatzen duen «argi eta labur» itzuli/idatzi beharraren asmo ona neurri batean onartzekoa da, baina bere horretan eta orokortzen hasiz gero sinpleegi eta arriskutsu ere gerta daiteke, hau da, mesede adina kalte egiteko modukoa. Testologia, Estilistika, Erretorika klasikoa eta berritua, Pragmatika, Diskurtsoaren analisi (solasaren azterketa) eta abar bezalako en zaguera lehenbailen gure ikasketetan sartzea ezinbesteko zaigu gramatikatik testurako pauso zehatzak eman beharreko une honetan.

Nire txosten hau orain arte jarraitu duenak honez gero sumatu du euskal itzulpegintzaren baitan halako «sabaia jotze» bat edo dagoela, aurreko urte batzuetako hedapen-prozesua egonkortu eta zenbaitetan murriztu egin dela, eta kantitatean euskalgintzan itzulpenak sail garrantzitsua bereganatu badu ere, oraindik kalitatearen aldetik aurrera-pausoak eman beharra daukala Mitxelenak eskatzen zuen «*Average Standard European*» prosa horretara iristeko, azken urteotako hobekuntzak gora-behera.

Euskaram alorrak genero desberdin guztietara hedatu beharra dauka eta horretarako prestakuntza eta ikerketa gehiago, hizkuntz irakaskuntza eta liburutegietako bibliografi hornidurak hobetzea, eta sorkuntza eta itzulpegintzaren arteko elkar-erlazioa ezinbesteko ditugu, kultur politikaren arduradunen kontzientzia iratzartzearekin batera.

Azken puntu horri nagokiolarik, dagoeneko askok aitortu dute itzulpenak euskalgintzan eta euskal literaturgintzan izan duen eragin berritzailea. Bestalde, euskararen alorretik erdaratarara egiten diren itzulpenen kopurua ere ugalduz doan heinean, gero eta oihartzun eta erreferentzia gehiago dugu kanpo-merkatuan geure burua kokatu eta homologatzeko.

Bukatzeko esango nuke, euskal itzulpengintzak baduela osasuna, ajeren batzuk falta ez bazaizkio ere. Bestalde, belau-naldi berriak gogotsu lanbidean sartzen ari direnez gero, etorki-zunean beharrezko dituen urrats berriak emateko ere orain hamar-hamabost urte baino baldintza askoz hobetan dago. Beraz, datozen urteotan unibertsitaterantz ondorio guztiekin hedatzean, eta gero eta irakurle-merkatu normalduagoa izatearen bi erronka handi horiei erantzun beharko die, dagoeneko urratuak dituen bideak sakonduz, inguruko herrialdeetan ageri duen statusa lortu arte.

LAURA MINTEGI

Igaz bezala aurten ere *Jakin*-eko lagunek euskal kulturaren balantze gisako artikulua bilduman parte har dezadan gonbitea luzatu didate, agian aurrekoan emakume-kopuru urriagatik ke-xu izan nintzelako edo. Edonola ere, egiten zaidan ohoreaz jakitun, bospasei gai ekarri nahi nituzke orri hauetara, iragan ikasturtean begiztatzean nabarmen suertatu baitzaizkit.

EZA, NAGUSI

Aurtengoan ere, egindakoak baino gabeziak dakuskit nagusi. Euskal Kulturaren Zuzpertzeko Plangintza Orokor eza, esaterako. Nazionalista omen den gobernuak ez ei dauka kultura nazionalarekiko egitasmorik diseinaturik, eta horren ordez, kanpoko kulturen adierazpenak gurean nola txertatu buru-belarri dabilkigu, Gugenheim proiektuaren bidez nahiz antolatzen dituen lehiaketa, erakusketa edo eta kongresuen bidez ere.

Nolanahi ere, Plangintza Orokorra egitea eta diruz hornitzea instituzioei bategokie ere, euskal kulturgintzan murgiltzen garenok badugu bestelako erantzukizunik, eta arlo honetan gabezia dugu nagusi. EKBk berak, borondate onaz gain, oraindik ez du bere Plangintza eskaini, eta hamabi urtez artxibo mardula egitea lortu badu ere, lan hori ez da pizgarria, ez bul-tzatzailea, oso eskergarria izanik, jakina.